

RAPPORT # 4

KUNSKAPENS NYA ARENOR

HUMANISTISKA UTBILDNINGAR I ETT
FÖRÄNDERLIGT SAMHÄLLE

humtank

INNEHÅLL:

INLEDNING	3–4
1. TVÄRVETENSKAPLIGA HUMANIORAPROGRAM	5–9
Kultur, samhälle och mediegestaltning – ett treårigt kandidatprogram	5–6
Rapporter från yrkeslivet	6–7
Intervjuer med lärare och programansvariga	7–8
Slutsatser och förslag	9
2. DEN FRISTÅENDE DISTANSKURSEN SOM FORTBILDNING	10–13
Enkäten	11
Intervjuerna	12–13
Slutsatser och förslag	13
3. DIGITAL HUMANIORA I FRAMTIDENS UNDERVISNING	14–19
Vad är digital humaniora?	14–15
Möjligheter i undervisningen inom digital humaniora	15–16
Utmaningar i undervisningen inom digitala humaniora	16–17
Vad gör digital humaniora-undervisningen med studenterna	18
Slutsatser och förslag	19
4. AVSLUTANDE DISKUSSION	20–21
LITTERATUR	22

INLEDNING

Humaniorastudiers samhällsrelevans har diskuterats länge, men i debatten förbises en viktig fråga: Vad är egentligen utbildning i humanistiska ämnen och hur bedrivs den?

Den vanliga uppfattningen är att en humaniorastudent är en individ mellan 20 och 25 år som läser kurser inom humaniorasektorn (filosofiska, historiska, estetiska, kulturvetenskapliga eller språkvetenskapliga ämnen) som så småningom leder till en kandidat- eller magisterexamen med huvud- och breddningsämnen inom humaniora. Studierna bedrivs genom föreläsningar och seminarier i lektionssalar och genom inläsning av kurslitteratur. Även om många utbildningar fortfarande ser ut så är det en delvis förlegad bild av vad humaniorastudier är. Idag finns en rad tvärvetenskapliga program där humaniora ingår som en del av utbildningen. Dessutom ges möjlighet att studera flexibelt på distans i kombination med andra aktiviteter såsom arbete eller studier inom andra områden.

Exempelvis Digital humanioras framväxt förändrar undervisningsformerna så att föreläsningssalen kan bytas mot laboratoriet eller det digitala arkivet. Dessa nya utbildningsformer har utvecklats i samspel med ett förändrat samhälle, framförallt genom utvecklingen av digital teknologi, och utifrån behovet att studera över traditionella ämnesgränser och i kombination med arbete.

Det är genom att ta tempen på de riktningar som humaniora tagit i vår tid som vi kan påbörja en seriös diskussion kring dess samhällsrelevans. I den här rapporten undersöks därför några av de studieförmer inom humaniora som växt fram under de senaste decennierna, studieförmer som påbörjades under 1990- eller tidigt 2000-tal nu har en mer eller mindre etablerad plats i utbildningsutbudet. Vi gör tre nedslag i olika former

av dagens humaniorautbildning som har det gemensamt att de utgör ett slags alternativ till de ovan beskrivna och ganska traditionella studieformerna. Urvalet utgörs såväl av väl etablerade tvärvetenskapliga program och fristående distanskurser som forskningsmiljöer vilka först idag håller på att integreras i undervisningen. Utifrån dessa nedslag i dagens humaniorautbildning diskuteras humaniorastudiernas samhällsrelevans och i rapporten presenteras förslag om i vilka riktningar vi önskar se att framtidens humaniorautbildning utvecklas.

I Humtanks rapport *På jakt efter framtidens kompetenser* beskrivs humanioras relevans för arbetsmarknaden. Rapporten visar att humaniorakompetens i form av generiska färdigheter behövs och efterfrågas på arbetsmarknaden, vilket utgör underlag för ett förslag om införande av liberal arts efter amerikansk modell.

I den här rapporten fortsätter vi undersökningen av humaniorautbildningens samhällsrelevans med fokus på att utbildningsformer som kan ha liknande effekt som den liberal-arts-modell som efterfrågas redan existerar. I tvärvetenskapliga program, fortbildande distanskurser och undervisning i digital humaniora blir humaniorastudier del av olika sammanhang, även om det sker på annat sätt än genom en liberal arts-modell. Frågan är hur dessa undervisningsformerna fungerar idag och i vilka riktningar de kan utvecklas för att bli mer samhällsrelevanta.

Vi vill poängtera att en utbildnings samhällsrelevans inte är detsamma som yrkesanpassning. Det kan tvärtom vara så att specifikt yrkesanpassade kurser har lägre samhällsrelevans på en arbetsmarknad i stor förändring än sådana

som ger generiska färdigheter och kunskaper. Samhällsrelevans kan handla om en utbildnings användning och utveckling av ny teknologi eller om dess potential att ge de ämnesöver-skridande kunskaper som behövs för att förstå dagens komplexa samhällsproblem.

Vi som författar rapporten tar avstamp i egna erfarenheter från våra respektive lärosäten (Linköpings universitet, Linnéuniversitetet respektive Umeå universitet) samt enkätundersökningar och djupintervjuer med lärare, forskare och studenter. De utbildningar som undersöks ger inte en heltäckande bild av alla förändringar som gjorts inom humaniorautbildningar utan ska ses som nedslag för diskussion kring humaniorautbildning i förhållande till dagens och morgondagens samhälle.

DE TRE FALLSTUDIER SOM STUDERAS ÄR FÖLJANDE:

1. **Tvärvetenskapliga program där humaniora samverkar med andra ämnesområden. Den här delstudien genomförs av litteraturvetaren Jesper Olsson och underlaget är ett kandidatprogram vid Linköpings universitet. Fokus ligger på relationen mellan humaniora och andra ämnen och inslag av samverkan i utbildningen.**
2. **Fristående distansutbildning på deltid, alltså flexibla kurser som delvis riktar sig till studenter som vill kombinera studier med andra sysselsättningar. Studien genomförs av filmvetaren Anna Sofia Rossholm och underlaget är fristående distanskurser vid Linnéuniversitetet. Fokus ligger på relationen mellan arbete och utbildning och kursernas fortbildande potential.**
3. **Implementering av digitala humaniora som spetsforskningsområde i utbildning och undervisning. Studien genomförs av medievetaren Jesper Enbom och underlaget är forskningsmiljön Humlab vid Umeå universitet. Fokus ligger på relationen mellan forskning och undervisning samt betydelsen av digitala verktyg i framtidens undervisning.**

1. TVÄRVETENSKAPLIGA HUMANIORAPROGRAM

Vid sidan av de traditionella former av humaniorautbildning som beskrivs i inledningen till denna rapport, har särskilt under senare år olika kandidat-, magister- och masterprogram utformats, som har en betoning på humanistiska ämnen. Ett av de äldsta, som dessutom återfinns vid många lärosäten, är kulturvetarprogrammet, vanligtvis baseras det på ämnen som kultur-, konst- och litteraturvetenskap med inslag av till exempel filosofi eller idéhistoria. Det är ett program som liknar en kandidat, men rymmer därutöver vanligtvis praktik och har således ett tydligare sikte mot vissa identifierade behov på arbetsmarknaden.

Därutöver finner man program som till form och innehåll har skapats mindre utifrån existerande ämnen och mer utifrån vissa teman eller problemställningar som sträcker sig över flera discipliner – antingen dessa baseras på analyser av en arbetsmarknad i förändring eller har utvecklats mer organiskt ur den forskning och undervisning som bedrivs på lärosätena. Sådana tvärvetenskapliga och tematiska program äger särskilt intresse om man ser till de komplexa utmaningar som samtidens och framtidens kunskapsamhälle ställs inför (Ekström & Sörilin 2012, 2016). Utmaningar som inte nödvändigtvis låter sig bemötas utifrån sedan tidigare cementerade ämnesperspektiv.

En farhåga som ibland ventileras kring denna tvära humaniora är att den bara kallas in för att förgylla en annan disciplinär kärna – ”icing on the cake”-argumentet. Det är givetvis en iakttagelse som bör beaktas. Samtidigt vilar den på en premis som det problemorienterade perspektivet ifrågasätter, eftersom de disciplinära kärnorna ur detta perspektiv löses upp.

Det viktiga blir att se till frågor och färdigheter snarare än till ämnen.

I denna del av rapporten diskuteras ett tvärvetenskapligt program vid Linköpings universitet, ett lärosäte som i flera decennier arbetat med olika typer av tema- och problembaserad forskning och utbildning. Programmet rymmer komponenter från såväl humaniora som samhällsvetenskap, enligt mer traditionella gränsdragningar, men är snarare format utifrån ett perspektiv bortom disciplintänkandet, med sikte på vissa färdigheter och frågeställningar. Diskussionen baseras dels på programbeskrivningar och alumnrapporter, dels på intervjuer med två lektorer verksamma vid Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur (ISAK), förlagd vid Campus Norrköping. De har bägge undervisat och varit delaktiga i programmets utformning; den ena var även med och initierade programmet i slutet av 1990-talet.

KULTUR, SAMHÄLLE OCH MEDIESTALTNING – ETT TREÅRIGT KANDIDATPROGRAM

Det 3-åriga kandidatprogrammet Kultur, samhälle och mediestaltning (KSM) vid Linköpings universitet (LiU) startades 1997 som ett magisterprogram som senare även utvecklades till ett kandidatprogram. Det har under åren examinerat hundratals studenter. Antalet sökande har växlat sedan starten. Programmet hade under den första perioden över 300 förstahandssökande, en siffra som sedan har sjunkit och fluktuerat. Antalet antagna har alltid legat mellan 60 och 80 studenter per år. KSM har utvärderats vid två tillfällen av

HSV – Rapport 2007: 12R och Rapport 2009: 6 R (som del av avdelningen Tema Q) – med bra resultat. Programmets centrala ambition är att utbilda människor i och för en allt viktigare och alltmer diversifierad mediekultur. Dess grundfilosofi utgår från en integrerad kombination av teori och praktik. Som det beskrivs på programmets hemsida:

Kultur, samhälle, mediegestaltning ... är en lite annorlunda universitetsutbildning. Den förenar teoretiska studier inriktade mot samhälle och kultur, med fältundersökningar och medieproduktioner. Akademiska studier omsätts i eget gestaltande arbete inom radio, film, TV, utställningar och interaktiva medier – för att informera, underhålla och övertyga.

Programmets upplägg och struktur vilar på olika ”projektblock” med en ganska bred ram och kan alltså sägas vara mer problemorienterat än baserat på vissa ämnen. Programmets pedagogik är också utformad ”för att främja studentaktiva arbetssätt” och mot bakgrund av det sammansatta medie- och kunskapslandskap som präglar samtiden är arbetsformerna tvärvetenskapliga och tvärmediala. Fokus ligger på att lära sig att arbeta – i synnerhet att berätta – med rörliga bilder, ljud, text och med rumsliga gestaltningar. Metoder och teorier inhämtas från olika humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen liksom från olika medieverksamheter och museivärlden. Dessutom är praktik och samverkan med det omgivande samhället väsentliga inslag och på programmet undervisar såväl akademiska lärare som andra yrkesutövare såsom filmare, konstnärer och utställningsproducenter.

Vill man sammanfatta utbildningens grunddrag handlar det om tvärvetenskaplighet, integrering av teori och praktik (kritiska och historiska perspektiv samsas med praktiskt arbete), fokus på gestaltning i olika medier samt betoning på studentaktivitet och på samarbeten/kollektiva projekt. KSM eftersträvar i det stora hela en långsiktig bildning (literacy) i bruket av (digitala) medier.

RAPPORTER FRÅN YRKESLIVET

De studenter som genomfört sin utbildning vid KSM har varit lyckosamma i att finna arbete, att döma av de underlag som finns, vilka framför allt utgörs av (förhållandevis omfattande) alumnrporter. Ur det perspektivet framstår programmet som en framgångsrik satsning. Dessutom visar sig utbildningen fungera för en bred uppsättning av yrken där mediekompetens utgör en väsentlig del. På hemsidan nämns exempelvis ”event marketing, PR och reklam, som producenter och journalister inom press, radio och TV samt i företag som sysslar med medieproduktion eller spelutveckling”, och att ”många arbetar ... som kommunikatörer och informationschefer inom företag och offentliga verksamheter”.

En av de lärare som under lång tid varit ansvarig för programmet nämner, mer specifikt, allt från utställningsproducent vid Flygvapenmuseum i Linköping och programansvarig vid Arbetets museum i Norrköping till produktionsledare och formgivare vid reklambyrå, och framhåller att många även gått vidare och startat egna företag, som Mediebruket, vilka gjort ett flertal produktioner för SVT, och Katapultkontoret, som framför allt samarbetar med museer. Till kända alumner från programmet hör Natalia Kazmierska, skribent på Aftonbladet, förläggaren och författaren

Johannes Klenell samt Melker Becker med flertalet produktioner för SVT bakom sig.

Denna bredd bekräftas vid en genomgång av den redovisning som görs på programmets hemsidor (en äldre och en ny) för alumner (se litteraturförteckning). Några av de före detta studenterna lyfter i sina yttranden också fram vad de i efterhand uppfattat som viktigast med KSM för deras framtida yrkesbana. Några synpunkter återkommer. Det handlar då, inte minst, om kombinationen av teori och praktik. Många framhåller även konsten att berätta i olika medier som avgörande. Vidare betonas att man både fick lära sig ett hantverk och möjlighet att på egen hand (i projekt) utforska och experimentera som en viktig aspekt.

INTERVJUER MED LÄRARE OCH PROGRAMANSVARIGA

För att fördjupa bilden av programmets utformning och de tankar som låg bakom dess uppkomst, har två lärare som varit verksamma vid programmet intervjuats. Den första frågan som ställdes var varför det behövs program inom humaniora. Den frågan fick också de kortaste svaren. Delvis för att man alltså inte tänkte i termer av separata discipliner och fält när man startade. Det tvärdisciplinära var en utgångspunkt.

Det som å ena sidan lyfts fram, mot bakgrund av utformningen av KSM, var kopplingen mellan gestaltning och humanistisk kunskap – meningsskapande och symbolbruk som grundläggande, generiska kompetenser – vars historia och konventioner måste utforskas och samtidigt förnyas, eftersom kunskapen alltid formas av föränderliga medier och gestaltungsformer. Å andra sidan betonas att programmets tvärvetenskapliga karaktär pekade

utöver humaniora i snäv mening och vände sig utåt, mot till exempel samhällsvetenskaper och andra praktiker. Samtidigt som det alltså handlade om att förvalta och utveckla vissa färdigheter, ”inte minst skrivande, kunskapsinhämtande, kulturell kännedom om både historiskt och nära tid och rum”.

Den andra frågan var: Hur resonerade ni kring tvärvetenskap när programmet skapades och när det har utvecklats? I vilken utsträckning – och i så fall hur – såg ni tvärvetenskap som ett fruktbart koncept för just ett humanioraprogram?

Denna fråga genererade det längsta svaret. Särskilt betonades ”det tvära” som utgående från en faktisk praktik (snarare än en ideologi). Det handlade om hur kunskap ”görs”, och själva metoden kunde sedan utformas med intryck från olika etablerade discipliner inom såväl humaniora som samhällsvetenskap. Det tvärvetenskapliga momentet hade inte minst att göra med sistnämnda korskoppling av kunskapsområden. På samma sätt framhövdes sammanflätningen av teori och praktik, vilket kom till uttryck i ett intresse både för hur medier brukas och hur de används för att ”skapa” eller, som det senare skulle betecknas, ”gestalta”. En tidig influens vid starten var det fält som kallades *cultural studies*, även om man aldrig identifierade sig med detta. Bägge respondenterna pekar också direkt eller indirekt på hur *teman* eller *problem* har ställts i fokus, vilket pekar mot vad man idag skulle kunna beteckna som ett problemorienterat eller till och med ”post-disciplinärt” perspektiv.

Den tredje frågan handlade om synen på kunskap, och om programmet avsåg att utbilda ”direkta färdigheter, generiska eller något annat”. Endast en av de tillfrågade besvarade denna fråga direkt och pekade då på ”skrivande och metod, liksom ... konkret arbete med projekt, producentskap,

utställningar, filmer och ljudberättande. På en mer generisk nivå hoppas jag att vi ger dem redskap för att undersöka samhällsföreteelser och driva projekt”; ett svar som, kan konstateras, ligger i linje med programbeskrivningarna.

Intervjuns fjärde fråga handlade om hur behovet av ”humaniorakunskap” på en samtida och framtida arbetsmarknad har beaktats i utformningen av programmet. I svaren betonades framförallt de generiska färdigheterna, eller kanske snarare en generalist- i motsats till specialistutbildning, vilket också motiverades:

Ett skäl var att vi inte ville skapa likadana studenter som stöptes i samma form och egentligen bara skulle komma att konkurrera främst med varandra om samma få jobb inom sektorn. Men framför allt menade vi att studenterna kunde utveckla en egen linje/identitet/kunskapsposition genom programmet.

Vidare framhölls här att arbetsmarknaden minst av allt är statisk och att studenterna från KSM snarare ska vara med och forma densamma – vara ”förändringsagenter” – och att det inte går att forma utbildningen efter vissa identifierade behov, eftersom ett sådant perspektiv tenderar att bli alltför kortsiktigt. Här återfanns alltså en uppmärksamhet både på arbetsmarknadens svårförutsägbara förändringsbarhet, det akademiska kunskapsarbetets relativa frihet och en ambition att se bortom det kortsiktiga och utbilda för en längre tid – ett lärande för livet.

Sista frågan fokuserade på inslaget av samverkan i programmet – på praktik, kommunikation med andra samhällsaktörer och kunskapsinstitutioner, och så vidare. Dessa saker lyftes av bägge svararna fram som grundstenar, som

något som varit avgörande från start. Sådana praktiska moment förekommer också under alla tre åren i utbildningen. Som en av de svarande konkretiserar saken: ”Vi uppmanar alltid våra studenter att göra skarpa projekt, det vill säga producera utställningar som visas på ett museum, göra poddar som finns tillgängliga publikt, göra evenemang i samarbete med andra lokala aktörer med mera. Vi uppmanar dem att ta kontakt med samhällsinstitutioner som museer, biografier och radio, och lärarna på programmet har sedan länge utarbetade kontakter som vi förmedlar till studenterna”.

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

Det går avslutningsvis att lyfta fram några av särdragen med KSM-programmet och vad som framstår som viktiga aspekter vad gäller dess framgång på arbetsmarknaden, både som detta har uppmärksammats av alumner och som det formulerats av de programansvariga:

- ➔ **Programmet kombinerar teori och praktik**
- ➔ **Tvärvetenskapliga eller till och med post-disciplinära perspektiv är viktiga**
- ➔ **Generiska kompetenser betonas**
- ➔ **Digitala medier är en kontext för och ett redskap i utbildningen**
- ➔ **Samverkan mellan olika ämnen och mellan universitet och samhälle är avgörande**
- ➔ **Viktigt med långsiktighet snarare än kortsiktigt beroende av en arbetsmarknad i förändring**

Sammanfattningsvis kan konstateras att detta slags programutbildningar framstår som en potentiellt viktig framtida väg för humaniora, särskilt om de lyckas förena flexibilitet med långsiktighet, problemorientering och post-disciplinära arbetsformer och perspektiv med en uppmärksamhet på de generiska kompetenser – till exempel förmåga till analys, tolkning, kritik och skapande – som pekar bortom snabbt skiftande färdigheter och efterfrågade behov. Att en grundlig, både historisk, teoretisk och praktisk kunskap om digitala medier är avgörande också för humanistiska utbildningar inom en överskådlig framtid är dessutom givet. På samma sätt bör möjligheterna till samverkan alltid diskuteras, men också kalibreras på ett sätt som är mest produktivt för den specifika utbildningen och för de kunskaper den vill förmedla (snarare än att okritiskt övertas från ett annat område). Med dessa saker i åtanke framstår KSM-programmet som ett intressant exempel också för framtiden.

2. DEN FRISTÅENDE DISTANSKURSEN SOM FORTBILDNING

En konsekvens av digitaliseringen är att lärande genom digitala plattformar växer. Som en del av denna utveckling har fristående distanskurser inom humaniora under de senaste decennierna kommit att inta en allt viktigare roll i utbildningsutbudet. De är ofta populära bland studenter som söker mer flexibla utbildningar och för universitet utanför storstadsregionerna kan de ge ett bredare och geografiskt spritt studentunderlag. Men vissa av dessa fristående distanskurser i humaniora har under åren varit föremål för en hel del kritik och kommit att betraktas som så kallade "hobbykurser", kurser utan nytta för arbetsmarknaden och individens karriär. I Svenskt Näringslivs rapport *Konsten att strula till ett liv (2011)* nämns till exempel distanskursen "Harry Potter och hans världar" som en kurs med "tvivelaktigt nytta för framtiden" (s. 4). Vi som undervisar på dessa kurser vet att verkligheten ser annorlunda ut, att lärare, bibliotekarier, medie- och kulturarbetare har stor nytta av kunskap om barn- och ungdomskultur i sina yrken. En kurs om Harry Potter kan därför vara högst relevant för att utvecklas professionellt.

Bilden av den fristående distanskursen som hobbykurs beror sannolikt på att dessa kurser ofta läses vid sidan av annan aktivitet, kanske till och med under sommaren på semester eller sommarlov. Många sådana kurser har också ett innehåll som kan betraktas som "roligt", de handlar om sådant många ägnar sig åt på fritiden. Men inget av detta står i motsatsförhållande till relevans för arbetsmarknaden.

Det sena 1990-talets och tidigare 2000-talets diskussioner kring distansundervisning handlade primärt om de digitala pedagogiska redskapen i distansundervisning i relation till traditionell klassrumsundervisning (Asplund, 2000).

Idag handlar diskussionen såväl om pedagogiska verktyg som graden av interaktivitet eller flexibilitet. Termer som "flexibelt lärande" (Irvine and Crossham, 2011), "hybridundervisning" (O'Byrne och Pytash, 2015) och "online learning" (Smith och Barrett, 2016) används delvis överlappande fenomen beroende på perspektiv.

I den här rapportens används termen "distansundervisning" inte enbart för att det är den gängse termen i svenska universitetssammanhang, men också för att det är graden av flexibilitet snarare än de digitala verktygens pedagogiska effekter som diskuteras. Genom att den digitala plattformen ersätter klassrummet ges studenten större möjlighet att schemalägga tiderna för studierna. Detta gör att distanskurser är mer lämpade än campuskurser för att kombineras med andra aktiviteter, exempelvis studier i andra ämnen, förvärvsarbete eller föräldraledighet.

Kurser som kan läsas i olika faser av livet, i kombination med arbete och familjebildning, är i hög grad lämpade för en arbetsmarknad som kräver livslångt lärande och kontinuerlig professionell förnyelse. Den fristående kursen ger också ofta de generiska kunskaper som en arbetsmarknad i förändring efterfrågar.

Distanskurser har länge setts som en väg mot fortbildning på en arbetsmarknad som efterfrågar "livslångt lärande" (Lundgren och Liljevall, 2001), men diskussionen rör i första hand utveckling av traditionell kompetensutveckling för specifika yrkesgrupper. Mer sällan påtalas behovet av att läsa kurser i filosofi, litteraturvetenskap eller konstvetenskap parallellt med pågående yrkesverksamhet i olika områden. En kurs om Harry Potter är inte till för att fylla en specifik kunskapslucka hos en specifik yrkesgrupp, utan ger kunskaper om hur vi ska förstå

och analysera samtida barn- och ungdomskultur som kan vara relevant för olika yrkesgrupper på olika sätt.

I den här delen av rapporten diskuterar vi den fristående distanskursens fortbildande potential genom att titta närmare på kurser vid Linnéuniversitetet, ett lärosäte som profilerat sig inom distansundervisning. Vid Institutionen för film och litteratur vid Linnéuniversitetet består större delen av utbildningsvolymen av distansundervisning. Undersökningen består av en enkätundersökning med studenterna på en av kurserna, nämligen den filmvetenskapliga kursen "Filmens form och berättande". Enkäten följs upp av djupintervjuer med två lärare som har stor erfarenhet av undervisning på distanskurser.

ENKÄTEN

Kursen "Filmens form och berättande" är den första delkursen i grundkursen i filmvetenskap, men kan också läsas helt fristående. Den kan alltså bli del av en kandidat- eller masterexamen eller läsas utan att ingå i en examen. För att gå kursen krävs enbart grundläggande gymnasiebehörighet, alltså inga tidigare poäng i filmvetenskap eller motsvarande. Kursen ger teoretiska kunskaper om filmberättande och filmanalys. Liksom de flesta distanskurser vid Linnéuniversitetet ges den på halvfart.

Enkäten har gjorts i Survey and Report med en studentgrupp på 70 studenter varav 41 stycken har svarat. Det innebär en svarsfrekvens på 59%. Enkäten har genomförts på telefon utifrån frågor och svar i Survey and Report av amanuens Hilma Olsson. Den består av flervalsfrågor med två uppföljande frisvarstext. Studenterna kan välja flera alternativ i de flervalsfrågor där sådant är möjligt (alltså exempelvis vad hen gör vid sidan av studierna).

Det framgår tydligt av svaren att kursen för många kombineras med arbete. Drygt hälften av de svarande är över trettio år och hälften förvärvsarbetar parallellt med studierna. Flera studerar också samtidigt andra kurser, framförallt inom humaniora. De flesta av de yrkesverksamma arbetar inom kultur- och mediasektorn. Av det första frisvaret förstärker man att de flesta väljer att läsa på distans för att kunna kombinera med andra aktiviteter. Endast 12% av de svarande varken jobbade eller studerade samtidigt med studierna.

Det mest intressanta är att det finns vad som ser ut som en motsättning i svaren på frågan om varför studenterna läser just den här kursen. En klar majoritet har valt att läsa kursen för "personlig utveckling" (82%). En mindre del menar att de läser kursen för att utvecklas inom det yrke de utövar samtidigt med studier (12%), en något större andel (17%) att de sökt kursen för att utvecklas inom ett framtida yrke. Samtidigt säger en klar majoritet (63%) att de tror att kunskaperna de fått kommer att ha betydelse för framtida yrkesliv. Endast en person menar att kursen måste utformas på annat sätt för att kunna fungera som fortbildande.

I det frisvar som följer bekräftas bilden av att många rör sig mellan olika yrkesroller inom kultur och media och att kursen kan fungera som ett steg mellan olika uppdrag i karriären. Någon vill "nischas sig" som journalist, en annan har nytta av att kunna skriva om film inom sitt jobb på kulturförvaltning, en tredje arbetar med konst och behöver redskap för att förstå filmisk bildkomposition. Samtidigt bekräftas bilden av att det personliga engagemanget och intresset är drivande för personer som läser humaniora och arbetar inom kultur och media. Fritid och arbete rör samma eller liknande områden och det personliga engagemanget är motorn i yrkeskarriären.

INTERVJUERNA

Djupintervjuerna har gjorts med två universitetslärare vid Linnéuniversitet: Den ena är lektor i filmvetenskap, och den andra är docent i historia med ämnesövergripande undervisningsbakgrund. Båda har mångårig erfarenhet av distansundervisning på olika nivåer. I två oberoende samtal har de fått berätta om vilka distanskurser som fungerar som fortbildning och varför samt vad som skulle kunna förbättras för att göra kurserna mer relevanta för arbetsmarknaden.

Båda lärarna bekräftar bilden att distanskurser läses av många yrkesverksamma studenter i jämförelse med campuskurser, men säger samtidigt att kopplingen till yrkesverksamheten kan variera mellan olika kurser. De ger också olika exempel på att graden av anknytning till studenternas yrkesroller i hög grad beror på den enskilda lärarens kursupplägg och pedagogiska metoder. Enligt båda är det alltså snarare undervisningens utförande än kursplanens övergripande mål och innehåll som avgör om en kurs är mer eller mindre fortbildande.

Docenten i historia ger ett exempel på en kurs där hon lyckats särskilt väl med att lyfta fram kunskapernas fortbildande potential, nämligen kursen "Platsens historia". På denna fristående grundkurs samlades arkitekter och stadsplanerare med konstittresserade och nyexaminerade gymnasister. "Här arbetade jag med att individanpassa kursens uppgifter", förklarar hon och utvecklar med att förklara att "de som ville använda erfarenheter från arbetslivet för kursens uppgifter fick möjlighet till det". Hon menar samtidigt att det är viktigt att kursen fungerar lika bra för studenter som inte har relevant arbetslivserfarenhet. "Och de som kanske kommer direkt från gymnasiet lär sig ju jättemycket av de mer erfarna, och kanske plötsligt fattar att våra abstrakta teorier kan

ha väldigt konkret betydelse för olika yrkesgrupper", säger hon. Hon menar att sådana individanpassade uppgifter också skapar en social gemenskap i gruppen och stimulerar lärande mellan studenter. "Kursen kan till och med bli en plattform för framtida nätverk där personer ur olika yrkeskategorier kan utbyta erfarenheter", förklarar hon.

Lektorn i filmvetenskap har ett motsvarande gott exempel från den egna undervisningen, nämligen kursen "Filmproduktion och filmdistribution". Också här individanpassas kursen så att exempelvis bibliotekarien kan undersöka arkivet som streamingtjänst medan studenten med drömmar om att starta en egen filmfestival kan analysera dagens festivalkultur. Hon beklagar emellertid att de flesta filmstudenter rör sig inom kultur, medier och lärande, alltså traditionella humaniorasektorer. "Våra kurser skulle kunna vara relevanta för många slags yrken" säger hon och förklarar vidare att "film och kultur skulle säkert kunna ge jättemycket till personer som jobbar inom till exempel vård och omsorg eller med ekonomi och teknologi".

Både filmvetaren och historikern påtalar att det behövs mer information för att studenterna ska förstå vilka kurser som kan vara relevanta för dem utanför de traditionella programmen. Historikern föreslår att varje enskild kurs skulle ge information om hur studenten kan söka sig vidare för att lära sig mer om andra kurser med angränsande teman, alltså underlätta för studenten att skraddarsy sin utbildning. Filmvetaren menar att information om kurser måste nå ut utanför humanioras vanliga fora, såsom kultur, medie- och utbildningssektorerna. Den nätverkande potentialen kan också stimuleras ytterligare, menar hon, genom att plattformen växer till olika sociala medier. Båda menar att det är en kurs undervisningsupplägg och genomförande som är den egentliga "kursutvecklingen", inte att skriva själva kursplanen eller

komma på kursidén. Lektorn i filmvetenskap formulerar hur detta hör ihop med fortbildningspotentialen: "Det är ju faktiskt i den konkreta undervisningssituationen, när jag som lärare sätter ihop uppgifter och bestämmer vad som ska diskuteras på seminarierna som jag kan skapa kopplingarna till studenternas arbetsliv." En grundläggande fråga är, menar hon, att vi börjar med att definiera vad som egentligen menas med fortbildning.

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

Den här studien visar att den fristående distanskursen på många sätt redan fungerar fortbildande, och ger samtidigt en bild av hur kursernas fortbildande potential kan utvecklas vidare. Baserat på enkäten i kombination med intervjuerna ger vi följande förslag för framtidens utbildning.

- ➔ **Synliggöra och förmedla – för såväl beslutsfattare, opinionsbildare som studenter – att de fristående kurserna är fortbildande.**
- ➔ **Aktivt integrera undervisningsmetoder som kan ta till vara studenters erfarenheter.**
- ➔ **Utveckla kommunikationen om de generiska humaniorakursernas relevans särskilt till yrkesverksamma utanför kultur- och mediesektorn.**
- ➔ **Omformulera vilka kurser som beskrivs som fortbildande i olika sammanhang utifrån hur kunskap används av studenten och erfarenhet tillvaratas i undervisningen.**

Inom universitetsvärlden definieras ofta kurser som designats specifikt för en yrkesgrupp som fortbildande kurser, exempelvis kurser utformade för lärare för att fylla luckor i deras utbildning. Den här studien pekar åt ett helt annat håll, nämligen att kurser som ger generiska kunskaper är fortbildande genom att de

samlar kompetenser och är dynamiskt anpassade till individer som rör sig mellan yrkesroller under ett arbetsliv.

Humtanks rapport, *På jakt efter framtidens kompetenser*, visade att arbetsmarknaden kan ha nytta av ett liberal arts-system, eftersom många yrkeskategorier behöver de generiska kompetenser som ett grundår av humaniorakurser ger. Kanske kan utveckling av fristående flexibla kurser vara en annan väg till att ge de kompetenser som arbetsmarknaden efterfrågar? En framtidsvision är då att alla, oavsett yrke, att som fortbildning läsa kurser i filosofi, historia, språk, konst och litteratur under sin yrkesverksamma tid.

3. DIGITAL HUMANIORA I FRAMTIDENS UNDERVISNING

Denna rapportdel behandlar undervisning inom det under de senaste decennierna snabbt växande fältet digital humaniora. Fokus ligger på hur denna typ av undervisning bedrivs, vilka möjligheter den har inneburit men också vilka utmaningar som existerar. Avslutningsvis pekar rapportdelen på vad som är de viktigaste bidragen digital humaniora kan ge åt humaniora-studenters utbildning.

VAD ÄR DIGITAL HUMANIORA?

Begreppet digital humaniora (DH) kan spåras tillbaka till millennieskiftet men det är fortfarande omdiskuterat och tidvis hårt kritiserat (Allington et al 2016). I antologin *Digital humaniora – humaniora i en digital tid* definierar Stefan Gelfgren och Julia Pennlert (2017) DH som ”ett (tvärvetenskapligt) forskningsfält där relationen mellan kulturella uttryck, digital teknik, digitala material undersöks och/eller där digitala metoder används för materialinsamling eller visualisering”. Denna tämligen vida definition understryker för det första att DH skär genom flera discipliner. För det andra att det handlar om studiet av digital teknik, digitala material och digital kultur. Slutligen att DH handlar om användningen av specifika metoder för materialinsamling, analys och visualisering. Det är främst denna metodutveckling som rönt en hel del kritik. Jesper Olsson (2017) menar exempelvis att DH i alltför stor utsträckning inneburit en återgång till en tradition med kvantitativa metoder. Utvecklingen mot större tillgång till data och nya digitala metoder riskerar därigenom att leda till att en viktig beståndsdel inom humaniora, de kritiska perspektiven, får stå tillbaka (Bergensmar 2017). Allington et al (2016) ser DH till och med som ett ”nyliberalt verktyg” för att göra om

universiteten utifrån näringslivets intressen där fokus läggs på ekonomisk nytta, mätbarhet och anställningsbarhet.

En del kritiker har istället betraktat själva begreppet som improduktivt (Lundblad 2017; Weiskott 2017). De menar att det givetvis skett en förändring mot en digitaliserad kultur men att just detta gör det meningslöst och till och med skadligt att försöka skilja ut en del av humaniora som digital. Dessa kritiker pekar på att det vore som att tala om en tryckt humaniora. Det finns onekligen en poäng i att det blir märkligt att försöka dela upp humaniora i en ”digital” och en ”icke-digital”. Samtidigt kan begreppet digital humaniora ha relevans i att det riktar sökarljuset mot en växande forskningsinriktning som undersöker såväl de möjligheter som de utmaningar som utvecklingen av digital teknik och digital kultur innebär för samhället.

I diskussionen om digital humaniora har det varit ett stort fokus på forskning medan undervisningen av framtidens humanister inte diskuterats tillnärmelsevis lika mycket (Brier 2012). Ett intressant undantag utgörs av Luke Walters (2012) bokkapitel “Digital Humanities and the ‘Ugly Stepchildren’ of American Higher Education”. Walter talar här om kunskaper i DH som en form av media literacy som han menar är viktig oavsett vad studenterna kommer att ägna sig åt senare i livet. Även när det gäller diskussionen om DH i Sverige märks en tydlig tonvikt på forskning. I *Digital humaniora – humaniora i en digital tid* berör visserligen flera bidrag undervisning, men i detta fall gäller det grundskola och gymnasium (Lind & Hermansson 2017). Undantaget utgörs av Gelfgren och Pennlert (2017) som menar att det i framtiden behövs ”undervisningsinslag, eller pedagogiska verktyg som rustar studenterna

för att använda, analysera och kritiskt granska den digitala samt de lever i, i såväl kommande yrkesroller som medborgare”.

Fokus i denna rapportdel ligger på humanioraundervisning inom digital teknik och digital kultur. Det innebär att användningen av digitala hjälpmedel i pedagogiken inte stått i centrum även om detta berörs i viss utsträckning då det inte finns vattentäta skott mellan dessa bägge aspekter på digitalisering. Underlaget består av fem kvalitativa intervjuer med tre universitetslärare och två doktorander, vilka såväl forskar som undervisar inom fältet digital humaniora. Intervjuerna varierar i längd mellan 25 och 45 minuter. Samtliga intervjupersoner är knutna till den digitala laboratoriemiljön Humlab vid Umeå universitet, som bildades år 2000 och har som uppdrag att ”att initiera, inspirera och utveckla relationen mellan humaniora, kultur och informationsteknik inom forskning, forskarutbildning och undervisning” (<http://www.humlab.umu.se/sv/om-oss/vaar-verksamhet/>). Intervjuerna har framförallt handlat om de möjligheter och utmaningar intervjupersonerna ser i universitetsundervisning inom digital humaniora samt hur detta förändrar det studenterna tar med sig efter studierna.

MÖJLIGHETER I UNDERVISNINGEN INOM DIGITAL HUMANIORA

Intervjupersonerna i undersökningen är i stor utsträckning eniga om vad de ser som de stora möjligheterna med undervisning i digital humaniora. Det handlar om att ge studenterna en grundläggande förståelse för digitaliseringen av samhälle och kultur samt lära dem empiriska metoder och verktyg för att studera denna utveckling. Det handlar bland annat om att stora delar av kulturarvet, exempelvis böcker och tidningar, blivit tillgängligt digitalt. Vidare har människors vardag omformats

av den digitala utvecklingen på ett sätt som gör studiet av vardagslivet även till en studie av det digitala. De intervjuade lyfter fram hur undervisningen kan ge studenterna möjlighet att närma sig kulturarvet genom nya metoder, vilket kan ge nya perspektiv eller göra tidigare studier mer robusta.

I mitt fall jobbar jag mycket med digital textanalys, kvantitativ sådan. Då handlar det om använda programmering för att effektivisera forskningsprocessen. Att kunna processa tusentals dokument och hitta mönster. Det kan man inte göra genom att läsa böcker analogt. Jag har haft 5 000 utredningar och använt mig av topic modelling som hittar teman i texten med hjälp av algoritmer. Då kan man på ett induktivt sätt närma sig en textmassa och inte på förhand bestämma teman som man ska leta efter.

Doktorand, Medie- och kommunikationsvetenskap

När det gäller exempelvis studier av mediekonsumtion understryker en av intervjupersonerna att digital humaniora bildar en särskild lins som gör att medieformen bör vara en del av analysen. Det handlar om att få studenterna i olika humanioraämnen att inte bara studera en text som sådan utan också beakta hur den villkoras av digital produktion, distribution, konsumtion och lagring.

En sak som flera av de intervjuade påtalar är möjligheten att förena digital humaniora med ny pedagogik i deras undervisning. Det handlar om en pedagogik som involverar studenterna mer och där fokus kan ligga på innehåll skapat av användaren.

Det finns möjligheter att skapa nytt. Att tillsammans med studenter snarare utforska än slå fast. Där processen kan vara givande inte bara för studenten utan även för den undervisande läraren. Här finns det möjligheter att snarare bygga tillsammans. Samt att man får ta ett steg tillbaka och säga ”det här är ett nytt fält för mig. Jag tar med mig det jag vet om litteraturvetenskap in i den här kontexten. På vilket sätt kan vi tillsammans här utforska för att få reda på saker om exempelvis läsaren.”

Doktorand, Litteraturvetenskap

En annan aspekt av de pedagogiska möjligheterna med digitala humaniora ligger i att låta studenterna använda olika visualiseringsverktyg som exempelvis Gephi och Dipity för att skapa de arbeten som utgör deras examinationer. Dessa former av ny pedagogik som digitala humaniora kan inspirera till innebär att det ställs ytterligare krav på både lärare och studenter. Det finns dock ett antal andra utmaningar som är kopplade till digitala humaniora i undervisningen.

UTMANINGAR I UNDERVISNINGEN INOM DIGITALA HUMANIORA

Det är lätt att tänka att den främsta utmaningen som universitetslärare står inför i undervisningen i digitala humaniora handlar om behovet av teknisk infrastruktur. Det är visserligen så att samtliga intervjupersoner lyfter fram att det behövs förstärkningar i fråga om teknisk utrustning, framförallt i undervisningssalar, samt införskaffande av programlicenser som i vissa fall kan vara ganska kostsamma. Det som dock betonas som den största utmaningen är behovet av kontinuerlig teknisk support.

Det jag tänker om man vill göra något som är mer tekniskt krävande och introducera det inför studenterna. Samla in data eller använda olika typer av programvara för att till exempel samla in data från sociala medier eller något sådant. Då krävs det en teknisk kompetens som jag som lärare inte har. Det behöver finnas den kompetensen och det måste finnas resurser.

Lektor, Etnologi

De verktyg och metoder som digitaliseringen fört med sig kräver en tämligen hög teknisk kompetens, vilket ingen av de intervjuade själva känner att de besitter. Något samtliga påpekade och såg som en stor utmaning var en bristande kompetens i fråga om exempelvis programmering bland humanioralärare. Deras lösning på detta består dels i en kompetensutveckling bland befintliga lärare, men framförallt allt genom att avsätta resurser för teknisk personal. Anledningen till att de hellre ser detta beror på en ytterligare utmaning samtliga pekade på: risken att humanioras traditionella metoder och kunskaper trängs ut vid en satsning på digitala humaniora. De betonar att både studenter och lärare behöver tillägna sig både klassiska humaniorakompetenser, men också kompetenser på det digitala området.

Att det också handlar om att se det digitala som ett studieobjekt. Att kvalitativa studier och ansatser fortfarande har betydelse. Även om vi nu har tillgång till det här stora datamängderna och kan bearbeta dem på olika sätt. Det finns en risk när det bara är det som betonas att man kastar ut barnet med badvattnet. Även om jag inte är en traditionalist.

Lektor, Etnologi

De framhåller alltså att DH ska läggas till och inte konkurrera med den traditionella ämnesundervisningen, vilket kräver extra satsningar ifråga om tid där lärare och studenter träffas. Just tidsbristen i undervisningen såg de som ett stort hot mot en utveckling mot mer av digitala humaniora. De varnade för en digital humaniora där det inte ges tillräcklig tid för reflexivitet och kritiskt tänkande. Framförallt handlar det om att studenterna behöver förstå vad som exempelvis ligger bakom resultaten när digitala verktyg och metoder används.

Det är intressant att notera att flera av intervjupersonerna såg en bristande kunskap om det digitala bland studenter som en utmaning. En av dem menar att det finns en övertro på studenters kunskaper utifrån resonemangen om digitala natives, benämningen på den generation som vuxit upp med datorer, datorspel och internet (Prensky 2001). Intervjupersonerna pekar här på dilemmat att studenterna är vana att använda digitala hjälpmedel, till exempel sökmotorer, men inte alltid förstår hur dessa både möjliggör men också begränsar kultur och vetande. En av de intervjuade använder sig i anslutning till detta av liknelsen att ”fiskarna upptäcker vattnet sist” (Lektor, Medie- och kommunikationsvetenskap).

Ytterligare en utmaning som så gott som samtliga intervjupersoner lyfter fram är att det finns en skeptisk inställning gentemot digitala humaniora bland många humanister. Ett motstånd som en av dem menar kommer sig av att digitala humaniora av vissa kommit att uppfattas som ett svar på en upplevd humaniorakris. Intervjupersonerna menar att motståndet kan mildras genom att fler forskare och lärare inom humaniora får kunskap kring fördelar med digitala humaniora. Samtidigt understryker flera av dem att motståndet också är av godo då det behövs skeptiker och det dessutom inte är så att

undervisning i digitala humaniora ska konkurrera ut annan undervisning. Istället är deras förhoppning att digitala humaniora och traditionell ämnesundervisning ska kunna komplettera varandra på kreativa sätt.

Många ser med rädsla på den digitala teknikens, eller digitala humanioras framväxt som ett resultat av en upplevd kris inom humaniora. Då blir inställningen att ”vi ska inte anpassa oss, det är inte lösningen på våra problem”. Jag tycker det är viktigt att hålla isär detta. Dels tycker jag inte att humaniora befinner sig i någon kris och digitala humaniora har inte heller uppkommit som något svar på en sådan.

Doktorand, Litteraturvetenskap

Man behöver inte nödvändigtvis se bara fördelar med det. Det finns för och nackdelar men ibland är det som att man är rädd för att man är osäker på vad det handlar om vilket jag tycker är en tråkig inställning. Det är som med allt, man måste prova allt och ta vara på det goda.

Docent, Idéhistoria

VAD GÖR DIGITAL HUMANIORA-UNDERVISNINGEN MED STUDENTERNA

På vilka sätt bidrar då digital humaniora till att stärka studenternas utbildning. I intervjuerna utkristalliseras att det dels handlar om utökade kompetenser för ett framtida arbetsliv och dels vad som kan beskrivas som digital allmänbildning. Intervjupersonerna lyfter i sina svar fram hur studenter med olika ämnesinriktning kan dra nytta av kunskaper och metoder från undervisning i digital humaniora. För de som tänker sig att arbeta inom skolan eller museisektorn kan metoderna och framförallt visualiseringsverktygen vara oundgängliga i arbetslivet. Exempelvis kan det handla om att göra utställningar tillgängliga även för dem som inte är fysiskt närvarande. Andra områden som journalistiken och förlagsvärlden har under de senaste decennierna i grunden förändrats av digitaliseringen. För dessa studenter ger digital humaniora en möjlighet till ökad förståelse för produktion, distribution och konsumtion av såväl nyhetstexter som böcker.

Ett par av de intervjuade lärarna undervisar studenter som bland annat förväntas arbeta med omvärldsbevakning. Det är en absolut nödvändighet för studenter med denna inriktning att besitta kunskaper och förståelse för de digitala verktyg som idag utgör en grunden för omvärldsanalys. Även andra grupper av humaniorautbildade kan ha stor nytta av tekniker för att studera stora textmängder och nätverksanalys. Politiker, tjänstemän och opinionsbildare kan tänkas behöva göra översiktliga genomgångar av stora textmängder och analysera dessa. Vidare kan analyser av olika nätverk, till exempel Twitternätverk, vara användbara.

I samtliga intervjuer förekommer resonemang om vikten av att studenterna får en förbättrad förståelse hur vår vardag påverkas av digitaliseringen. Intervjupersonerna menar att digital humaniora kan bidra till en form av digital allmänbildning bland studenterna.

Jag tror att det skapar en allmän förståelse för det digitala och vad det digitala gör med oss varje dag. Så det handlar inte bara om vad de kan göra i framtiden på arbetsmarknaden utan också när de navigerar dagligen på nätet. Vilka spår de lämnar efter sig och hur mycket i livet som påverkas av algoritmer på nätet. Det är en generisk kunskap.

Doktorand, Medie- och kommunikationsvetenskap

Viktiga kompetenser som de klassiska humanioraämnena alltid har bidragit med de generella kompetenserna.

Att man lär sig att skriva, att läsa, att tala. När man tänker på den digitala kompetensen så borde det vara en lika generell kompetens i dagens samhälle. De humanistiska ämnena skulle kunna stärkas ytterligare om de också gav en digital kompetens.

Lektor, Medie- och kommunikationsvetenskap

I likhet med Waltzers (2012) resonemang om media literacy lyfter de fram att det är nödvändigt att ha en grundläggande förståelse för hur de digitala verktygen på olika områden fungerar. Denna förståelse för det digitala handlar till syvende och sist om att förstå och verka i dagens och morgondagens samhälle.

SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

Sammanfattningsvis innebär inlemmandet av digital humaniora i undervisningen

- ➔ en möjlighet för studenter att tillägna sig en nödvändig förståelse för digitaliseringen av samhälle och kultur
- ➔ att studenterna kan tillägna sig metoder och verktyg för att verka i ett framtida arbetsliv
- ➔ ett behov av en teknisk infrastruktur
- ➔ ett behov av kompetensutveckling bland humanioralärare och resurser för teknisk personal
- ➔ att studenterna tillägnar sig en nödvändig digital allmänbildning

I studien framkommer avslutningsvis vikten av att digital humaniora inte blir en konkurrent utan ett komplement till traditionell humaniorakompetens.

4. AVSLUTANDE DISKUSSION

I den här rapporten lyfter vi fram och diskuterar tre olika slags utbildningsformer som varit del av förändringar i humaniorautbildningar de senaste decennierna. Till viss del är urvalet exempel på motsatta utbildningsformer. Den fristående distanskursen och det tvärvetenskapliga programmet är två mycket olika slags utbildning.

Samtidigt har våra tre exempel några aspekter gemensamt: För det första karakteriseras de alla av olika former av samverkan. Det kan handla om samverkan mellan utbildning och arbetsliv genom att ta tillvara studenters yrkeserfarenhet i kurserna eller samverkan mellan humaniora och andra vetenskapsområden i såväl de tvärvetenskapliga programmen som i digital humaniora. För det andra präglas de tre exemplen av den digitala utveckling som skett under de senaste decennierna. Utveckling av distansundervisning på bred front och nya kunskapsområden som digital humaniora och nya tvärvetenskapliga samarbeten är på olika sätt del av den digitala eran. För det tredje kan de utbildningsformer vi diskuterar riktas till studerande av blandad bakgrund, såväl studie- som yrkesmässigt, och därmed till studenter som inte är 'renodlade' humaniorastudenter.

På så sätt möter de utbildningsverksamheter vi studerat ett samtida samhälle med en föränderlig arbetsmarknad som bygger på livslångt lärande, generiska kunskaper som spänner över det ämnesspecifika och är i samspel med teknologisk utveckling – aspekter som alla på litet olika sätt beaktas i de olika utbildningsformer som har beskrivits.

Samtidigt visar våra exempel att det behövs förändring och synliggörande av humaniorautbildningarnas bidrag till samhället. Även om STRUT-utredningen innehåller förslag om att resurser i större utsträckning ska ta hänsyn till verkliga kostnader, så sker timfördelningen för undervisning fortfarande utifrån ämneskategori. Detta system ger inte bara humsam-sektorn betydligt mindre resurser, det upprätthåller också skiljelinjer mellan ämneskategorier som kan förhindra samverkansformer där humaniora är en jämbördig del i samarbete med andra verksamheter eller ämnesområden. Vidare visar rapporten att den fristående distanskursens fortbildande potential ligger i undervisningens utformning och lärarens kreativa arbete med att utforma uppgifter som anpassas och förändras i förhållande till studentgrupp. Mer kontakttid och lärarnärvaro skulle öka utrymmet för en sådan dynamisk undervisning. Digital humaniora utgör idag i första hand avancerade forskningsmiljöer. Med ökad integrering mellan undervisning och forskning kan dessa miljöers kunskap göra mer nytta i kurser och utbildningsprogram.

I Humtanks rapport, *På jakt efter framtidens kompetenser*, efterfrågades att Sverige inför ett liberal arts system med kurser i humaniora för studenter inom alla områden. I tillägg vill vi lyfta fram att det redan finns utbildningar som kan ge liknande resultat, och att vi kan vinna på att också utveckla dessa utbildningsformer. För det krävs synliggörande av de effekter som nya utbildningsverksamheter ger och särskilt riktade resurser till sådana utbildningar.

Utifrån den här rapporten efterlyser vi:

- **Att såväl arbetsgivare som universitet breddar begreppet 'fortbildning' eller 'arbetsmarknadsrelevant utbildning' till en mycket bredare kategori av kurser som ger generiska kunskaper i samverkan mellan olika ämnesområden och verksamheter.**
- **Strategiska satsningar på utbildningar i samverkan med samhälle och över ämnesgränser utifrån en sådan bredare definition.**
- **Ett resursfördelningssystem som gör att infrastruktur och kontakttid kan anpassas till den enskilda kursens behov.**
- **Att lärosäten och utbildningspolitiska aktörer uppmärksammar att dessa kurser, program och inriktningar tillhandahåller generiska kunskaper som kan användas i olika yrkessammanhang och som lämpar sig för en arbetsmarknad i förändring.**

LITTERATUR – KÄLLOR

Asplund, Andreas, Laine, Linda & Liljeroth, Veronica. (2000). **Att läsa och lära på distans!: Vilka möjligheter ger den nya tekniken?**

Bond, Sarah Emily **Mapping Racism And Assessing the Success of the Digital Humanities.** History From Below, 2017.

Brier, Stephen **'Where's the Pedagogy?' The Role of Teaching and Learning in the Digital Humanities,** Debates in the Digital Humanities (M.K. Gold, ed.), University of Minnesota Press, 2012.

Ekström, Anders & Sörlin, Sverker. **Alltings mått. Humanistisk kunskap i framtidens samhälle,** Stockholm: Norstedts, 2012.

Ekström, Anders & Sörlin, Sverker, **Integrativa kunskapsmiljöer,** Stockholm: Vetenskapsrådet, rapport, 2016, <https://publikationer.vr.se/produkt/integrativa-kunskapsmiljoer-rapport-fran-tva-seminarier-varen-2016/>

Erixon, Per-Olof & Pennlert, Julia (red) **Digital humaniora – humaniora i en digital tid.** Daidalos, 2017.

HSV, **Utvärdering av fyra mångvetenskapliga utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap,** Rapport 2007:12 R.

Granskning av utbildningar inom kulturvetenskap och barn- och ungdomskultur, Rapport 2009:6 R.

Irvine, J. & Cossham, A. (2011). Flexible learning. **Library Review**, 60(8), 712-722.

KSM, <https://www.isak.liu.se/ksm/efterksm/vad-gor-de-nu-start?!=sv>,

<https://liu.se/organisation/liu/isak/ksm#>

Lundgren, K., Liljevall, L. & Arbetslivsinstitutet. (2001). **Distansundervisning som stöd för livslångt lärande i arbetslivet** (Arbetsliv i omvandling, 2001:5). Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

O'Byrne, W. & Pytash, K. (2015). Hybrid and Blended Learning. **Journal of Adolescent & Adult Literacy**, 59(2), 137-140.

Prensky, Marc **Digital Natives, Digital Immigrants.** From On the Horizon. MCB University Press, Vol. 9 No. 5, 2001.

Smith, T. & Barrett, R. (2016). Online learning. **Journal of Small Business and Enterprise Development**, 23(1), 207-223.

Waltzer, Luke **Digital Humanities and the "Ugly Stepchildren" of American Higher Education.** Debates in the Digital Humanities, edited by Matthew K. Gold, University of Minnesota Press, 2012.

<https://computersweden.idg.se/2.2683/1.690166/spotify-forsokte-stoppa-forskning>

humtank.se

Hemsida: humtank.se · E-post: info@humtank.se · Twitter: [@HumtankSverige](https://twitter.com/HumtankSverige) · Facebook: facebook.com/humtank

2018